רב פפא אמר אפילו שופתא מרא גייצי ת"ר חמשה דברים משכחים את [א]הלימוד האוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול והאוכל לב של בהמה והרגיל בזיתים והשותה מים של שיורי רחיצה והרוחץ רגליו זו על גבי זו ויש אומרים אף המניח כליו תחת מראשותיו חמשה דברים [ב]משיבים את הלימוד פת פחמין וכל שכן פחמין עצמן והאוכל ביצה מגולגלת בלא מלח והרגיל בשמן זית והרגיל ביין ובשמים והשותה מים של שיורי עיסה ויש אומרים אף הטובל אצבעו במלח ואוכל הרגיל בשמן זית מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה: והרגיל ביין ובשמים: מסייע ליה לרבא [ג]דאמר רבא חמרא וריחני פקחין: והטובל אצבעו במלח: אמר ר"ל ובאחת כתנאי ר' יהודה אומר אחת ולא שתים רבי יוסי אומר שתים ולא שלש וסימניך קמיצה עשרה דברים קשים ללימוד העובר תחת האפסר [הגמל] וכל שכן תחת גמל [עצמו] והעובר בין שני גמלים והעובר בין שתי נשים והאשה העוברת בין שני אנשים והעובר מתחת ריח רע של נבילה והעובר תחת הגשר שלא עברו תחתיו מים מ' יום והאוכל פת שלא בשל כל צרכו והאוכל בשר מזוהמא ליסטרון והשותה מאמת המים העוברת בבית הקברות והמסתכל בפני המת ויש אומרים אף הקורא כתב שעל גבי הקבר ת"ר [ד]אכשהנשיא נכנס כל העם עומדים ואין יושבים עד שאומר להם שבו בכשאב ב"ד נכנס עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן עד שישב במקומו גכשחכם נכנס אחד עומד ואחד יושב עד שישב במקומו דבני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שרבים צריכים להם מפסיעין על ראשי העם יצא [ה]לצורך יכנס וישב במקומו הבני ת"ח שממונים אביהם פרנס על הצבור בזמן שיש להם דעת לשמוע נכנסים ויושבים לפני אביהם ואחוריהם כלפי העם בזמן שאין להם דעת לשמוע נכנסים ויושבים [ו]לפני אביהם ופניהם כלפי העם רבי אלעזר בר ר' [צדוק] אומר אף בבית המשתה עושים אותם סניפין [אמר מר] יצא לצורך נכנס ויושב במקומו אמר רב פפא לא אמרו אלא לקטנים אבל לגדולים לא הוה ליה למבדק נפשיה מעיקרא [ז]דאמר רב יהודה אמר רב לעולם ילמד אדם עצמו להשכים ולהעריב כדי שלא יתרחק [ח](אמר רבא) האידנא דחלשא עלמא ואפילו לגדולים נמי רבי אלעזר ב"ר [צדוק] אומר אף בבית המשתה עושים אותם סניפים אמר רבא בחיי אביהם בפני אביהם א"ר יוחנן [ט]בימי רשב"ג נישנית משנה זו רבן שמעון בן גמליאל נשיא רבי מאיר חכם רבי נתן אב"ד כי הוה רשב"ג התם הוו קיימי כולי עלמא מקמיה כי הוו עיילי רבי מאיר ורבי נתן הוו קיימי כולי עלמא מקמייהו אמר רשב"ג לא בעו למיהוי היכרא בין דילי לדידהו תקן הא מתניתא ההוא יומא לא הוו רבי מאיר ורבי נתן התם למחר כי אתו חזו דלא קמו מקמייהו כדרגילא מילתא אמרי מאי האי אמרו להו הכי תקן רשב"ג אמר ליה ר"מ לרבי נתן אנא חכם ואת אב"ד נתקין מילתא כי לדידן מאי נעביד ליה נימא ליה גלי עוקצים דלית ליה וכיון דלא גמר נימא ליה [א]מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו [י]למי נאה למלל גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל [כ]תהלותיו נעבריה והוי אנא אב"ד ואת נשיא שמעינהו רבי יעקב בן קרשי אמר דלמא חס ושלום אתיא מלתא לידי כיסופא אזל יתיב אחורי עיליתיה דרשב"ג פשט גרס ותנא גרס ותנא אמר מאי דקמא דלמא חס ושלום איכא בי מדרשא מידי יהב דעתיה וגרסה למחר אמרו ליה ניתי מר וניתני בעוקצין פתח ואמר בתר דאוקים אמר להו אי לא גמירנא כסיפיתנן פקיד ואפקינהו מבי מדרשא הוו כתבי קושייתא [בפתקא] ושדו התם דהוה מיפריק מיפריק דלא הוו מיפריק כתבי פירוקי ושדו אמר להו רבי יוסי תורה מבחוץ ואנו מבפנים אמר להן רבן [שמעון בן] גמליאל ניעיילינהו מיהו ניקנסינהו דלא נימרו שמעתא משמייהו אסיקו לרבי מאיר [ל]אחרים ולר' נתן יש אומרים אחוו להו בחלמייהו זילו פייסוהו [לרבן שמעון ב"ג] רבי נתן אזל רבי מאיר לא אזל אמר [מ]דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין כי אזל רבי נתן אמר ליה רשב"ג נהי דאהני לך קמרא דאבוך למהוי אב ב"ד שוינך נמי נשיא מתני ליה רבי לרבן שמעון בריה אחרים אומרים אילו היה תמורה

לא

שופתא. [ו] ביתד של מרא דעץ הוא גיין: **המניח כליו.** מלבושיו: **פת פחמין.** פת האפוי בגחלים: **של שיורי העיסה.** שנשתיירו מלישה: **משכח למוד של ע' שנה.** שסדור בפיו כל ע' שנה: **משיב.** מחזיר את הלמוד שנשתכח הימנו כבר ע' שנה: **וסימנך.** לגרסא שלא תטעה שאם לא תדע אם אחד אומר אחת ולא שתים ואחד אומר שתים ולא שלש או שמא אחד אומר שתים ולא שלש ואחד אומר שלש ולא ארבע יהא סימן קמיצה כלומר כפוף הקמיצה ונשתיירו מאותן אצבעות של יד העומדין לבד שתי אצבעות זקופין כסדרן מכאן דהיינו אצבע ואמה מכאן וזרת מכאן דהיינו שתי אצבעות מכאן ואצבע אחד מכאן ובכך תהא זכור שאחד אומר אחת ולא שתים ואחד אומר שתים ולא שלש. גודל לא קא חשיב הכא עם שאר אצבעות משום דלא קאי כסדר אצבעות: [ס] האוכל פת ופחמין עצמן כחדא חשיב להו: **קשים ללמוד.** שהעושה אותן יהא קשה לשמוע: **העובר תחת האפסר גמל כ"ש תחת גמל עצמו.** כחדא חשיב להו: **העובר תחת ריח של נבילה.** כלומר ההולך ומריח ריח נבילה דכל ההולך ומריח הוי עובר תחת אותו ריח שהריח הולך ועולה: **זוהמא ליסטרון.** אותו כף שנוטלין את הקדרה קרי להו הכי על שם שמעבירין הזוהמא לצדדין. [על שני צדיו [ע] תרגום על תרין סטרוהי]: **כל העם עומדין.** כל השורות כולן אפילו הן מאה: ועושין לו שתי שורות בלבד: **עושין אותן.** לבני חכמים שממונים אביהם פרנס על הצבור: **סניפין.** שמושיבין אותן בצד הזקנים מפני כבוד אביהם דהויין סניפין לזקנים כסניף זה שמסניפין לקורה גדולה סנ"ף בלע"ז: **אלא לקטנים.** דאנוס הוא אבל יצא לגדולים אינו נכנס ויושב במקומו דפושע הוא משום דהוה ליה למיבדק נפשיה: **כדי שלא יתרחק.** דהיוצא לפנות ביום צריך שיתרחק מן הדרך כדי שלא יהו אחרים רואים אותו

כדאמרינן במסכת ברכות [סג.]: **אמר רבא ובחיי אביהם.** הא דעושים סניפין מפני כבוד אביהם: **נשנית משנה.** הא דתניא לעיל כשהנשיא נכנס וכו': **נתקין מילתא כי לדידן.** כלומר נעבד ליה כי היכי דעבד הוא לדידן. ואית דגרסי נתקין מילתא כי ליתנן כלומר נתקין מילתא דלהוי זכרון לעולם לדורות אפילו כי אינן בעולם. ואית דאמרי נתקין מילתא כי ליתני לומר לו שילמדנו דבר שאינו יודע ללמוד ויתבייש: **גלי עוקצים.** ידרוש לן מסכת עוקצין: **דלית ליה.** שאין סדור לו: **פשט.** פירש: **גרס ותנא.** גרס ושנה: **אמר.** רבן שמעון בן גמליאל מאי דקמא דלמא חס ושלום כו': **בתר דאוקים.** בתר שקיים: **ושדו ליה.** לפיתקא בי מדרשא: שאלות [פ] דהוה מיפריק מתרץ ומה שלא היה מתרץ כתבו אינהו הפירוקין ושדו בי מדרשא: [**תורה מבחוץ כו'.** או הם יכנסו לבהמ"ד או אנו נצא אליהם ונשב עמהם]: **נהי דאהני לך קמרא דאבוך.** כלומר דאהני לך חשיבותא דאביך דהוית אב ב"ד אבל למהוי נשיא מי אהני לך דקא בעית למהוי נשיא: **קמרא.** אבנט מוזהב כדאמרי' במסכת שבת בפ' במה אשה (דף נט:): **מתני ליה רבי לרבי שמעון בריה אחרים אומרים אילו (לא) היה תמורה לא היה קרב.** דתנן במס' בכורות בפ' בתרא (דף ס.) קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר והאחד עשר קרב שלמים ועושהו תמורה דברי ר"מ אמר לו רבי יהודה וכי יש תמורה עושה תמורה והא קיימא לן דאין תמורה עושה תמורה כדתנן במסכת תמורה בפ' קמא (דף ה:) [צ] אך בכור שור קדש הן [ק] וכו' הן קריבין ואין תמורתן קריבין ומעשר יליף עברה עברה מבכור כתיב הכא [ר] כל אשר יעבור תחת השבט וכתיב התם בבכור [ש] והעברת כל פטר רחם וגו':

אמר

עין משפט
נר מצוה

סה א ב ג מיי' פרק ו מהל' ת"ת הל' ו סמג עשין יג טור ש"ע יו"ד סי' רמ"ד סעיף טו [ועיין אלפס קידושין פרק א דף רסא: ע"ש היטב שהשמיט הא דהכא האידנא דחלשא עלמא אפי' לגדולים נמי]:
סו ד מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף טז:
סז ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז:
סח ו טור יו"ד סי' רמב:
סט ז מיי' פ"ד מהל' זכיה ומתנה הלכה ז ופ"ו מהל' מעשר שני הלכה יו סמג עשין קב טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף טו:

מסורת הש"ס

א) בכל הספרי הנד' בגמ' וברש"י תלמוד בכל השתמר ול"ל, ב) נ"א ישים לתלמוד האוכל פת חטין ואצ"ל חטין עצמן, ג) יומא עו: [סנהדרין ע.], ד) [תוספ' סנהדרין פ"ז ה"ט], ה) [עיין תוס' יבמות קה: ד"ה מי שנגררן], ו) ס"א אחורי, ז) ברכות סג., ח) ס"א לא גרסי ועי' ב"ש, ט) [עי' תוס' ב"ק נב: ד"ה כימין], י) מגילה יח. מכות י., כ) [נ"ל תהלתו], ל) [עי' תוס' סוטה יב. ד"ה אחרים], מ) סנהדרין ל. [גיטין נב.], נ) נ"ל בית יד, ס) [דבור זה שייך לעיל אחר דיבור פת פחמין], ע) [שמות לג], פ) בס"א אין הוא פיר"ד הקודם, צ) [עי' רש"י], ק) [במדבר יח], ר) [ויקרא כז], ש) [שמות יג].

◆

תורה אור השלם

1. מי ימלל גבורות יי ישמיע כל תהלתו: תהלים קו ב

◆

מוסף רש"י

פקחין. פקחוי, עשאוני פקח (יומא עו: סנהדרין ע.). **ילמד אדם עצמו.** לפנות, **להשכים.** קודם היום, **ולהעריב.** משמשכה (ברכות סב. ע"ש). **אילו היה תמורה.** אותו אחד עשר, **לא היה קרב.** דתמורת מעשר אינה קריבה, כדתנן במסכת תמורה (ה:) מעשר העברה העברה מבכור, ונבכור דרשינן הם קריבין ואין תמורתו קריבה, אלא תלוי מדקרב שלמים הקדש ראשון תפסינן ליה ולכך עושה תמורה כדין שלמים אחרים (בכורות ס.). **רב יוסף סיני.** רבה עוקר הרים. שני היו קורין לרב יוסף שהיה בקי בברייתות הרבה, עוקר הרים לרבה כך נתמני שהיה מחודד יותר בפלפול (ברכות סד.). **למרי חטיא.** למי שקנן תבואה למכור, כלומר למי שקנן שמועות (שם). **אומנא לביתיה לא חליק.** לא נהג כל אותן הימים שום לב שרביה וכשהיה צריך להקיז דם היה הולך לבית הרופא ולא היה שולח לבא אליו (שם). הדרן עלך מסכת הוריות

◆

תוספות הרא"ש

וסמנך קמיצה. וסימנך שלא תטעה לומר שמא חד אמר אחת ולא שתים וחד אמר שתים ולא שלש. או שמא אחד אומר שתים ולא שלש ואחד אומר שלש ולא ארבע. יהיה סימנך קמיצה. כלומר כפוף הקמיצה וישאר ב' אצבעות זקופין ואצבע מצד זה. ובזה תזכור שא' אומר אחת ולא שתים. והא דלא קאמר וסימנך אמה שאם תכפוף אצבע אח' הארוך ששמו אמה ישארו כמו כן אצבע מכאן וזרת מכאן וקמיצה מכאן משום דדרך לכפוף הקמיצה כדי לקמוץ נקט קמיצה. אי נמי דלא הוי סימן מסוים כ"כ דאיכא למימר אגודל מן המנין ויהיו שתים מכאן ושתים מכאן אבל כשתכפוף הקמיצה וישאר רק הזרת מצד א' ממילא ידענא דאין הגודל בכלל דא"א לומר אחד ולא שלש: גרס ותנא. במשנת עוקצין: